

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 แหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจความพิการและภาวะทุพพลภาพ พ.ศ. 2545 ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความจำกัดในการประกอบกิจวัตรประจำวันของคนพิการ (Activities of Daily Living: ADLs) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2545

ประชากรที่อยู่ในข่ายของการสำรวจ คือ สมาชิกครัวเรือนส่วนบุคคลและครัวเรือนพิเศษที่มีปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยที่เป็นต่อเนื่องมาตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปหรือมีความพิการทั่วราชอาณาจักร

ครัวเรือนส่วนบุคคล ประกอบด้วยครัวเรือนหนึ่งคน คือ บุคคลเดียวซึ่งหุงหาอาหารและจัดหาสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพโดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้ใดซึ่งอาจจะพำนักอยู่ในเคหสถานเดียวกัน และครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดหาและใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน ครัวเรือนส่วนบุคคลอาจอาศัยอยู่ในเคหสถานที่เป็นเรือนไม้ ตึกแถว ห้องแถว ห้องชุด เรือ แพ เป็นต้น

ครัวเรือนพิเศษ ได้แก่ ครัวเรือนซึ่งประกอบด้วย บุคคลหลายคนอยู่กินร่วมกันในสถานที่อยู่แห่งหนึ่ง เช่น ที่พักคนงาน หอพักซึ่งไม่ใช่หอพักนักเรียน โดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ของตนเอง

2.2 ขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง

การสำรวจจากโครงการสำรวจความพิการและภาวะทุพพลภาพ พ.ศ. 2545 ที่ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งนี้ ใช้การเลือกตัวอย่างแบบ 2 ชั้น (Stratified Two-Stage Sampling) โดยมีกรุงเทพมหานครและภาค เป็นสตราตัม ชุมรมุอาคาร (ในเขตเทศบาล) และหมู่บ้าน (นอกเขตเทศบาล) เป็นหน่วยตัวอย่างชั้นที่หนึ่ง และครัวเรือนที่มีปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยที่เป็นต่อเนื่องมาตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป เป็นหน่วยตัวอย่างชั้นที่สอง มีขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง ดังนี้

2.2.1 การจัดสตราตัม

กลุ่มของจังหวัดในแต่ละภาคเป็นสตราตัม ยกเว้นภาคกลาง ที่ได้มีการแยกกรุงเทพมหานครออกเป็นอีก 1 สตราตัม รวมทั้งสิ้นเป็น 5 สตราตัม คือ กรุงเทพมหานคร ภาค

กลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ในแต่ละสตราตัม ได้ทำการแบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อยตามลักษณะการปกครองของกรมการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล

2.2.2 การเลือกตัวอย่างขั้นที่ 1

จากแต่ละสตราตัมย่อย หรือแต่ละเขตการปกครอง ได้ทำการเลือกชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างอย่างอิสระต่อกัน โดยให้ความน่าจะเป็นในการเลือกเป็นปฏิภาคกับจำนวนครัวเรือนของชุมชนอาคาร/หมู่บ้านนั้นๆ เพื่อทำการนับจุดได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 5,796 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน จากทั้งสิ้นจำนวน 109,966 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน ซึ่งผลจากการนับจุด ปรากฏว่ามีจำนวนชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างที่ครัวเรือนมีสมาชิกที่มีปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยที่เป็นต่อเนื่องมาตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป เป็นตัวอย่างขั้นที่หนึ่งทั้งสิ้น 5,474 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน โดยกระจายไปตามภาคและเขตการปกครอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	298	298	-
กลาง (ไม่รวม กทม.)	1,785	953	832
เหนือ	1,201	671	530
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,282	706	576
ใต้	908	473	435
รวมทั้งราชอาณาจักร	5,474	3,101	2,373

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546: 9

2.2.3 การเลือกตัวอย่างขั้นที่ 2

ในการเลือกครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างจากครัวเรือนที่สมาชิกมีปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยที่เป็นต่อเนื่องมาตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ซึ่งจะทำให้การเลือกครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างมาจำนวนหนึ่ง ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ โดยในแต่ละชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง กำหนดให้เลือกครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างจำนวน 12 ครัวเรือน

ในกรณีครัวเรือนพิเศษจะเลือกสมาชิกที่มีปัญหาสุขภาพทุกครัวเรือนในแต่ละชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบได้ครัวเรือนที่มีปัญหาสุขภาพหรือความ

เจ็บป่วยที่เป็นต่อเนื่องมาตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปเป็นหน่วยตัวอย่างชั้นที่สอง จำนวน 49,997 คน โดยจำแนกตามภาคและเขตการปกครอง เป็นดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนครัวเรือน จำแนกตามภาคและเขตการปกครอง

ภาค	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
กรุงเทพมหานคร	2,785	2,745	-
กลาง (ไม่รวม กทม.)	15,366	7,855	7,511
เหนือ	11,532	6,262	5,270
ตะวันออกเฉียงเหนือ	13,078	6,897	6,181
ใต้	7,276	3,346	3,930
รวมทั้งราชอาณาจักร	49,997	27,105	22,892

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546: 10

2.3 ขอบเขตของการศึกษา

เพื่อให้การศึกษานี้ตรงวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จึงคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คำถามกรองจากแบบสอบถาม²ว่าเป็นตัวอย่างคนพิการที่ตอบแบบสอบถามด้วยตนเองอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษานี้มาทั้งสิ้น จำนวน 7,713 คน ซึ่งเป็นจำนวนตัวอย่างที่ยังไม่ได้วงน้ำหนักรวมจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 159,190 คน

2.4 ข้อจำกัดของการศึกษา

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นข้อมูลสำรวจระดับมหภาคที่ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อให้ได้ภาพรวมเกี่ยวกับคนพิการทั่วประเทศ จึงเป็นข้อจำกัดสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิหลังบางประการของคนพิการ เช่น สภาพครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่อาจส่งผลให้ความต้องการบริการหรือความช่วยเหลือของผู้พิการเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันไป เช่น การประกอบอาชีพของคนในครอบครัว ที่ทำให้มีโอกาสได้หรือไม่ได้รับสวัสดิการการรักษาพยาบาลฟรีแก่คนในครอบครัว หรือรายได้ของครอบครัวที่ส่งผลให้คนพิการมีความต้องการความช่วยเหลือที่แตกต่างกัน เป็นต้น

2. ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ครั้งนี้ได้ถูกตัดทอนออกบางส่วนกล่าวคือ ไม่ครอบคลุมถึงผู้พิการที่มีความพิการหลายลักษณะ เช่น ผู้พิการทางการสื่อความหมาย ผู้พิการทางสมอง

² ข้อ 73 "ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม" แบ่งคำตอบได้ 2 กลุ่ม คือ ตอบเอง และมีผู้อื่นตอบแทน

สติปัญญา หรือทางจิตใจ ที่ไม่สามารถเข้าใจคำถามและให้คำตอบด้วยตนเองในแบบสอบถามได้ แต่ต้องให้ผู้ดูแลเป็นผู้ให้คำตอบแทนซึ่งมีจำนวนไม่น้อย ทำให้การวิเคราะห์ครั้งนี้ไม่สามารถนำเสนอความต้องการของกลุ่มประชากรผู้พิการอีกส่วนหนึ่งที่ถูกคัดเลือกออกจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ได้

2.5 นิยามศัพท์

2.5.1 ตัวแปรตาม

ตัวแปรตามของการศึกษานี้ คือ ความต้องการด้านบริการและการสงเคราะห์จากภาครัฐ หมายถึง ความต้องการของคนพิการที่มีต่อบริการและความช่วยเหลือจากภาครัฐ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F68 “...(ชื่อ)...ต้องการให้รัฐบาลให้บริการหรือความช่วยเหลือหรือไม่” แบ่งคำตอบได้ 2 กลุ่ม คือ

- ไม่ต้องการ
- ต้องการ³

2.5.2 ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระของการศึกษานี้แบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยเสริมแรง มีรายละเอียด ดังนี้

1 **ปัจจัยทางประชากร** ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัว ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพสมรส มีรายละเอียด ดังนี้

1 เพศ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F4 “เพศ” แบ่งคำตอบได้ 2 กลุ่ม คือ

- เพศชาย
- เพศหญิง

2 อายุ หมายถึง อายุเต็มปีบริบูรณ์ นับถึงวันคล้ายวันเกิดครั้งสุดท้ายก่อนวันสัมภาษณ์ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F5 “อายุ” แบ่งคำตอบได้ 5 กลุ่ม คือ

- 15-29 ปี
- 30-44 ปี
- 45-59 ปี
- 60-74 ปี
- 75 ปีขึ้นไป

³ ความต้องการด้านบริการและการสงเคราะห์ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ต้องการการรักษาพยาบาล ต้องการการศึกษา ต้องการการประกอบอาชีพ ต้องการการดูแล ต้องการอวัยวะเทียม และต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก

3 สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพด้านการสมรส หรือการกินอยู่ร่วมกัน กับคู่สมรส เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F6 "สถานภาพสมรส" แบ่งคำตอบได้ 3 กลุ่ม คือ

- โสด
- ยังคงสมรสอยู่
- หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่

2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัว ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา และการทำงาน มีรายละเอียด ดังนี้

1 เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามบนหน้าปกแบบสอบถาม ถามว่า "ในเขตเทศบาล ED...BLK...นอกเขตเทศบาล ED...หมู่ที่...ชื่อหมู่บ้าน..." แบ่งคำตอบได้ 2 กลุ่ม คือ

- ในเขตเทศบาล
- นอกเขตเทศบาล

2 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุด เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F11 "(ชื่อ) จบการศึกษาสูงสุดชั้นใด" แบ่งคำตอบได้ 3 กลุ่ม คือ

- ไม่มีการศึกษา
- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษาและสูงกว่า

3 การทำงาน หมายถึง ประเภทของการทำงานในระหว่าง 6 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F13 "ระหว่าง 6 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ (ชื่อ) ทำงานอะไร" แบ่งคำตอบได้ 3 กลุ่ม คือ

- ไม่ได้ทำงาน
- ทำงานทั่วไป⁴
- ทำงานวิชาชีพ⁵

⁴ ทำงานทั่วไป หมายถึง เสมียน พนักงานบริการหรือพนักงานขายในร้านค้าหรือตลาด หรืออาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ

⁵ ทำงานวิชาชีพ หมายถึง ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส ผู้จัดการ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ ช่างเทคนิคสาขาต่างๆหรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรหรือการประมง ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมือหรือธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานหรือผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ

3 ปัจจัยเสริมแรง ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว ได้แก่ ลักษณะความพิการ ระยะเวลาพิการ ความลำบากในการประกอบกิจวัตรประจำวัน และการใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ มีรายละเอียดดังนี้

1 ลักษณะความพิการ หมายถึง การระบุลักษณะความพิการที่มี เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F62 "ในครัวเรือนนี้มีผู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้หรือไม่" แบ่งคำตอบได้ 3 กลุ่ม⁶ คือ

- พิการทางการมองเห็น⁷
- พิการทางการได้ยิน หรือการสื่อความหมาย⁸
- พิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหว⁹

2 ระยะเวลาพิการ หมายถึง ระยะเวลาที่มีความพิการนับตั้งแต่เริ่มมีความพิการถึงวันสัมภาษณ์ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F5 "อายุ" ลบด้วยคำถามข้อ F65 "(ชื่อ) พิการเมื่ออายุเท่าไร" แบ่งคำตอบได้ 3 กลุ่ม คือ

- 5 ปี หรือต่ำกว่า
- 6-10 ปี
- 11 ปีขึ้นไป

⁶ เพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตของการศึกษาจึงไม่นำลักษณะความพิการกลุ่มที่ 4 และ 5 ตามที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ศึกษาไว้ คือ พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม และพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ มาประกอบในการวิเคราะห์

⁷ พิการทางการมองเห็น หมายถึง ตาบอดข้างเดียว ตาบอดสองข้าง สายตาเลือนลางข้างเดียว หรือสายตาเลือนลางสองข้าง

⁸ พิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย หมายถึง หูหนวกข้างเดียว หูหนวกสองข้าง หูตึงข้างเดียว หูตึงสองข้าง สื่อความหมายด้วยการพูดและการฟังไม่ได้ ใ้ พูดผิดปกติ ปากแหว่ง/เพดานโหว่ สื่อความหมายไม่ได้ เพราะสมองพิการ อย่างไรก็ตามเพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตของการศึกษา ในการวิเคราะห์ครั้งนี้จึงไม่รวมเอากลุ่มผู้พิการที่สื่อความหมายไม่ได้เพราะสมองพิการมาวิเคราะห์ร่วมกับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย

⁹ พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว หมายถึง แขนขาด/ด้วน ขาขาด/ด้วน มือขาด/ด้วน นิ้วมือขาด/ด้วน นิ้วเท้าขาด/ด้วน แขนขาเล็บ/เหยียดงอไม่ได้ แขนขามือลำตัวคดงอ/เกร็ง/โก่ง/กระตุก/สั่น หัวปัก/หัวตะแคง/หัวกลับ อัมพาต อัมพฤกษ์ หรือศีรษะใหญ่เกินปกติ เพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตของการศึกษาและป้องกันข้อผิดพลาดของข้อมูลในการวิเคราะห์ครั้งนี้จึงไม่รวมเอาผู้พิการอัมพาต อัมพฤกษ์ หรือศีรษะใหญ่เกินปกติ มาวิเคราะห์ร่วมกับผู้พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว

3 ความลำบากในการประกอบกิจวัตรประจำวัน หมายถึง ความลำบากในการประกอบกิจวัตรประจำวันทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ รับประทานอาหาร อาบน้ำ ล้างหน้าแปรงฟัน แต่งตัว และขับถ่ายรวมทั้งทำความสะอาดหลังการขับถ่าย เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F22 “ปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยหรือความพิการในสดมภ์ F21 ทำให้ (ชื่อ) มีความลำบากในการทำกิจวัตรประจำวันหรือไม่” แบ่งคำตอบได้ 2 กลุ่ม คือ

- ไม่ลำบาก
- ลำบาก

4 การใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ หมายถึง การใช้อุปกรณ์ อวัยวะเทียม หรือเครื่องช่วยคนพิการ เป็นตัวแปรที่ได้จากคำถามข้อ F55 “ปัจจุบัน (ชื่อ) ใช้อุปกรณ์หรืออวัยวะเทียมหรือเครื่องช่วยคนพิการหรือไม่” แบ่งคำตอบได้ 2 กลุ่ม คือ

- ไม่ใช้
- ใช้

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการถ่วงน้ำหนักแล้ว (weighted sample) โดยข้อมูลเหล่านี้ได้นำเสนอในรูปของอัตราร้อยละ โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package for Social Sciences) ช่วยในการวิเคราะห์ สำหรับสถิติในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล มีดังนี้

- 1 นำเสนอลักษณะทั่วไปของข้อมูลด้วยการกระจายอัตราร้อยละ
- 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้วยการวิเคราะห์การจำแนกพหุ (Multiple Classification Analysis: MCA) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความแปรผันของตัวแปรตามได้ดีเพียงใด และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัวทั้งก่อนและหลังการควบคุมตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ